

SOPRONI KÖNYVESPOLC

NÉMETH ILDIKÓ

Hárs József: Szemelvények

Johann Karl Schuster

feljegyzéseiből

1827?–1867.

Sopron, 2010.

Egy újabb szép kiállítású kötetet vehetnek kézbe a várostörténet és a szerző lelkes olvasói, amely a soproni helytörténetírás egy – sokáig rejtőzködő – forrását tárja a nagyközönség elé. A mű kézirata 2010-ben elnyerte a megyei nagydíjat a Szülőföldünk pályázaton.

Az úgynevezett Schuster-krónika létezése hosszú ideje ismert volt Sopron város történetével foglalkozók körében, azonban nagyon kevesen használták forrásként. Ennek oka elsősorban a mű viszonylag nehézkes elérhetőségében keresendő: Johann Karl Schuster fia 1896-ban a Nemzeti Múzeumnak adta el a kéziratos művet, ami később került az Országos Széchényi Könyvtár őrizetébe. Néhány szorgos kutató (Csatkai Endre, Pukánszky Béla, Juhászné Hajdu Helga) foglalkozott már vele, de a teljes kéziratot mindezidáig senki nem tárta fel. A modern technika tette lehetővé, hogy az immár digitalizált feljegyzések feldolgozásra kerülhessenek.

Johann Karl Schuster (1801–1868), a feljegyzések írója üvegesmester volt, aki Kőszegről került Sopronba. Kitanulta az ipart, átvette Lieberth Sámuel várkerületi üzletét, sikeresen felvirágoztatva azt. Családot alapított, evangélikusként lelkesen vett részt az egyházközség életében, jó kapcsolatban volt Gamauf Teofillal, a tudós lelkésszel. Ha úgy tetszik, hobbija volt a történetírás: szűkebb pátriája története iránt érdeklődő emberként feljegyzéseket készített, valószínűleg azzal a céllal, hogy később krónikává formálja azokat. Hárs József bevezetőjében külön ki is emeli, hogy a Schuster-féle feljegyzéseket nem tartja krónikának, abban az értelemben semmiképp, ahogyan például a Soproni Levéltárban őrzött, „uniformis” akvarelljeiről ismert, kortárs Geiger-krónika egy láthatólag tudatosan megkomponált, előre eltervezett, történeti időfolyamba illesztett krónikának tekinthető. Általános jellemzője ezeknek a korai krónikáknak, hogy írójuk teljességre törekedvén, korábbi krónikákból – esetünkben a Fauth-féle és a Csányi-krónikából –, illetve röplapokból, újságokból másolt át részeket, hogy a kezdetek kezdetétől fogva írhatta meg városa történetét. Saját korához érve aztán egyre több szubjektív bejegyzéssel találkozunk, melyek a járdaépítéstől kezdve az időjárásról keresztül a politikai eseményekig számos apró részletről tájékoztatnak. A későbbi korok kutatója, de akár az érdeklődő olvasó számára is ezek az igazán

érdekes részek: sajátos, egyéni nézőpontra keresztül tudósítanak arról, hogyan élte meg a kor embere a számunkra már történelmi távlatokba vesző mindennapokat.

Schuster üvegesmester anyanyelvén, németül készítette el feljegyzéseit, az íráskép alapján vélhetőleg felesége vagy fia is segítette ebben a munkában. Már Csatkai Endre is megállapította, hogy két írás biztosan elkülöníthető: a második kéz a főszöveghez fűzött utólagos megjegyzéseket. Hárs József megkísérelte beazonosítani az írókat, de biztosan a rendelkezésre álló kevés forrásból nem tudott megállapítani. Felfigyelt egyes szövegrészek másolására utaló jelekre, ellentmondásokra, ezekről a bevezetőben olvashatunk részletesebben.

Hárs József most magyarra fordítva, tematikus csoportosításban adja közre a legérdekesebb bejegyzéseket. A korábban megjelent két Soproni Olvasókönyv mintájára, a város történetéből témakörönként választott ki fejezeteket, azon belül pedig időrendi sorrendben közli a szövegrészeket. (A címek alatt az OSZK digitális fényképeinek helymeghatározása olvasható, így a kutatók az eredeti szöveget is könnyen elérhetik.)

A tárgyi csoportosítás témaköreiből csak ízelítőül néhány: a természet kategóriájában a Fertő tóról éppúgy olvashatunk szemelvényeket, mint földrengésekről és árvizekről, több bejegyzés foglalkozik a város eredetével, a különböző felekezetek életével, a városi építkezésekkel, korábbi – más krónikákból kijegyzetelt – történelmi eseményekkel. Igazán érdekessé a kortárs feljegyzések teszik a kötetet, azok az események, amelyet Schuster már saját szemével látott és tapasztalt meg. Ilyen például az 1831-es nagy kolerajárvány, amely Sopronban is szedte áldozatait, vagy a különféle középítkezések: a színház, a vármegyeház, vagy éppen a Normalschule – a mai Széchenyi István Gimnázium – építése. A középiskolás történelemkönyv lapjain nevelkedett olvasó számára érdekes nézőpontot kínál a császárhű Schuster leírása az 1848-as eseményekről, vagy az abszolutizmus kori város működéséről, amikor városunk „körzeti fővárossá” lépett elő.

Nagyon nehéz egy ilyen jellegű, szerteágazó írásműből, mint a Schuster-féle feljegyzések valamiféle rendszert felépíteni, és a sok „tücsök-és-bogár” típusú bejegyzést oda beilleszteni. A kiválasztott 255, különböző hosszúságú szemelvény 1-től folyamatos sorszámot kapott, a kötet végén közölt segédletek-mutatók ezekre a számokra hivatkoznak. A szöveggözlést kiegészíti egy kislexikon, amely az egyes közlésekhez tartozó kiegészítő információkat tartalmazza, betűrendben. Külön névmutató segíti a tájékozódást a kötetben, valamint egy hasznos kis leírás a Schuster mester korában Sopronban használt bécsi mértékegységek átváltásáról mai mértékegységeinkre. Impozáns az irodalomjegyzék és a nyomdai kivitelezést dicséri az illusztrációként közölt harminckét, többségében színes kép, amelyekhez – a Hárs Józseftől megszokott módon – részletes, magyarázatokkal ellátott képjegyzék is csatlakozik.

Az olvasó érdekes – hol furcsa, hol megmosolyogtató – adalékokat talál a könyvben a 19. századi magyar történelem és benne városunk történetének egy-egy szeletéről. Épp a tematikus válogatás miatt ki-ki kedvére csemegézhet a bejegyzések közül. Ez az a kötet, amelyet nem feltétlenül kell az elejétől a végéig egyszerre végigolvasni – de mindenképpen érdemes elolvasni.

DOMINKOVITS PÉTER

Margit Kopp – Stefan Körner
(szerk.) Margit Esterházy
hercegné 1874–1910.
Odaadó, modern,
családcentrikus.
Eisenstadt, 2010.

Gr. Cziráky Antal és gr. Esterházy Alice leánya, gr. Cziráky Margit 1874. augusztus 8-án, Dénesfán született. Édesanyja fiatalon (32 éves korában, 1882. június 22-én) hunyt el; a 8 éves kislány apja második feleségében, gr. Keglevich Rozáliában is szerető támaszra lelt. 24 éves korában ment férjhez hg. Esterházy IV. Pál legidősebb fiához, a jogi végzettséggel, államtudományi doktorátussal rendelkező IV. Miklóshoz, aki családtagjai, rokonai támogatását élvezve, mind gazdasági, mind szociális téren nagy aktivitással modernizálta az Esterházy uradalmakat. Miklós atyjának 1898. augusztusi halála miatt az esküvőre végül is novemberben került sor: a Cziráky család lovasberényi uradalmának központjában, Lovasberényben a világi, majd Budapesten, Vaszary Kolos hercegprímás, esztergomi érsek celebrálása mellett az egyházi szertartásra. A főrangú frigy jelentőségét érzékelteti: a gondosan megtervezett esküvőn nem csak a Magyar Királyság, hanem a Habsburg Monarchia elitjének képviselője is megjelent, többek között a Széchényi, Károlyi, Trauttmansdorff, Schönborn családok tagjai. A hercegprímás az ünnepi ceremónián Cziráky Margithoz intézett szavai kívánatként a férj támaszát jelentő vallásos, házias, családcentrikus, gyermekszerető hitves képét fogalmazták meg. IV. Miklós hitvesében egy mindezen tulajdonságokkal rendelkező, jótékony, szociális tekintetben elkötelezett, ízig-vérig modern asszonyra talált, aki a nagyon határozott saját elképzelései mellett férjét nem csak a privát szférában, hanem a politikai cselekvések mezején is messzemenően támogatta. A település (pl. Felső-Kismartonhegy) és a kultúra egybefonódó támogatását jelképezheti a Joseph Haydn zeneszerző halálának századik évfordulójára, 1909-ben, a hercegi pár védnöksége alatt Kismartonban megrendezett nagyszabású emlékprogram, avagy az a tény, hogy a hercegi pár időszaka Esterháza másodvirágzását hozta,